

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፯

ዝቐጸለ...

“አባይ ቀሺ፣ ብዛዕባ ባህልን ልማድን ኢልኩም፣ ስለ እቲ ኣብ ኤርትራ ገዛኢ ዝነበረ ጣልያን ንዓባይቲ ዓዲ ጸዊዑ፣ ግብረ ኣብሊዑ ዝገበሮን ዝተዛረቦን ዝነገርኩምኒ፣ እቲ ዝጠየቐኹም ሕንቅ-ሕንቅሊቶይ፣ ነጻላ ሃቡኑ ኢሉ ዓጢቐ፣ ኣደግዲጉ፣ ኣብ እግሮም ተምበርኪኹ፣ ‘ይቕረታ ግበሩለይ’ ዝበሎም ኩሉ ፈጺምካ ዘይርሳዕ ነገር እዩ።

“ብዛዕባ ባህልን ልማድን ናይ ኤርትራ ካብ ኣልዓልናስ፣ ብቐድሚኡውን ብዛዕባ ብዓልቲ ቤትኩም ምሕማም ኣልዒልኩም ክትዛረቡ ኸለኹም መውሰድ ‘ሕጊ እንዳባ’ ጽኑዕ ምዃኑ ጠቐስኩም ኔርኩም። እስኪ ብዛዕባ ‘ሕጊ እንዳባ’ ከመይ ምዃኑ ንገሩኒ?”

“እወ፣ ኣብ ኤርትራ ‘ሕጊ እንዳባ’ እንብሎ ስርዓት ኣሎና፣ ማሕላ መውሰድ ድማ ጽኑዕ ምዃኑውን ኣልዒለልካ ነይረ። ሰብኣይን ሰበይትን ሓዳር ክይፋትሉ ተብሂሉ ብዋሕስ ዚመሓሓሉሉ ስርዓት፣ ‘ሕጊ እንዳባ’ እንብሎ ኣሎ። ፍትሕ ግድን እንተ መጸ ድማ ዚፈላለዩሉ ስርዓትውን ኣሎ። ንሓዋሩ ወለዲ እንቲ ሞቱ ድማ ውሉድ ርስቲ ወለዶም ብግቡእ ዚካፈሉሉ ስርዓት እውን ኣሎ። ብኣጠቓላሊ ‘ሕጊ ኣንዳባ’ ተብሂሉ ይጽዋዕ።”

“እሞ ብዛዕብኡ እስኪ ቐሩብ እንታይ ምዃኑን፣ መዓስ ከም እተጀመረን፣ ኻበይከ ዝመጸ ምዃኑን ቁሩብ ንገሩኒ?”

“እንታይ እሞ እዩ ክነግረካ? ሓደ ወዲ ተባዕታይ ምስ ሓንቲ ንል ኣንስተይቲ ሓዳር ኪጅምሩ ኸለው ናይ ክልቲኦም መሰል ምእንቲ ኸሕሎ፣ ዚግብኦም ማዕረጎት እውን ንኸረኽቡ፣ ፍትሕ እንተ መጸ ድማ ብብጽሒቶም ብስርዓት ንኸካፈሉ ዝተወረሰ ባህልን ስርዓትን ‘ሕጊ እንዳባ’ እንብሎ ኣሎ፣ ብሽማግሌታት ዓዲ ድማ እዩ ዚውዳእ።”

“እስኪ ወለዲ እንተ ሞቱኸ ብዛዕባ ውርሲ ‘ሕጊ እንዳባ’ ከመይ እዩ ዚግበር?”

“ብዛዕባ ውርሲ ወለዲ እንቲ ሞቱ መሬት ንኹሎም ደቆም ማዕረ-ማዕረ ምእንቲ ኸካፈሉ እተሰርዓ እዩ። ኣብ ሓድ-ሓደ ባህሊ ወይ ሃይማኖት፣ ንኣብነት ናይ ኣሰላም እንተ ረኣና፣ ንግል ኣንስተይቲ ብዘይ ብጽሒት፣ ጥራይ ኢዳ ዚሰድዋ ኣለው። ብሕጊ እንዳባ ግን ከምኡ ኣይኮነን። ሓንቲ ንል ኣንስተይቲ ግቡእ ብጽሒታ እያ እትረክብ፣ ኣብ ጊዜ ፍትሕ እውን ካብ ንብረት ቤታን፣ ካብ ርስቲ መሬታን ዚግብኦ ሓዳር እያ እምበር ጥራይ ኢዳ ኣይትኸይድን። እዙይ ዝተገብረሉ ምክንያት ደቃ ንምዕባይ ንኸይትሸገር፣ መሬትን ንብረትን ምእንቲ ኸህልዋ ተብሂሉ እተሰርዐ እዩ።”

“እሞ ‘ሕጊ እንዳባ’ ተብሂሉ ብጽሒፍ እተታሕዘዶ ኣሎ፣ ወይስ ብኣፍ ልማድ ጥራይ እዩ ‘ሕጊ እንዳባ’ ዚብሃል?”

“ኣብ በዕትኡ ተጽሒፉ እተታሕዘ ኣይስኣንን፣ ግን ብሽማግሌታትን ብዓባይቲ ዓድን ብልማድ ፍሉጥ ኮይኑ ብሰፊሒ ዚዝውተር ነገር እዩ። ካብ ቦታ-ቦታውን ሓል-ሓሊፉ ቐ-ቁሩብ ስለ ዚፋላለ፣ ናይ ጽንዓ-ደግለ፣ ናይ ለጎ-ጭዋ ዚብሃል ኣሎ፣ ናይ ኣኮለ-ጉዛይ ኣሎ፣ ናይ ሓማሴን ካርነሽም፣ ደቂ-ተሽም ዚብሃል፣ ናይ ሃዘጋን ጽዓዘጋን ዚብሃል ኣብ ኩሉ ኣሎ፣ ኹሉ ኸከም ቦቲኡ ይፋላሌ እዩ። ግን እቲ ፍልልዩ ቐሩብ እዩ።”

“ብምንታይን፣ ብኸመይን ደኣ እዩ እቲ ዚፋላለዮሉ ነገር?”

“ብዙሕ ፍልልይስ የብሉን፣ ንኣብነት ብውሕስነት እንተ ረኣና፣ ዋሕስ ኣብ ምትካልን ዋሕስ ኣብ ምዕጋትን ኩሎም ጅቁሩብ ይፋላለዩ እዮም። ሓዲኦም ሓዲ ዋሕስ ይእኸል ኪብል፣ እቲ ሓዲ ግን ክልተ ዋሕስ ኣድላዩ እዩ ይብል፣ እቲ ሓዲ ድማ ካብ ሠለስተ ዋሕስ ንታሕቲ ጅቡል ኣይኮነን ዚብል ብብዓይነቱ ጅቁሩብ ፍልላይ ኣለዎም።”

“ኣብ ውርሲ እውን ከምኡ ሓድ-ሓዲኡ ንኸሎም ጅልዑ መርፍእን ፈትልን ከይተረፈ ጸብጺቡ ማዕረ ይካፈሉ ዚብል ኣሎ፣ እቲ ኻሊእ ድማ ንብኸራ ዚብጽሖ ቁሩብ ሓለፋን ተረፋን ጌሩ ዜዳሉ ይመስል። ግን ፍልልዮም ብዙሕ ኣይኮነን። ኣብ ውርሲ ብጽሒት ንብኸራ ቁሩብ ሓለፋ ዚውሃቦ፣ እቲ ብኸራ ውሉድ ወለዱ እንቲሞቱ ካብቶም ካልኣት ኣሕዋቱን ኣሓቱን ብዕድመ ዕብይ ስለ ዚብል፣ ከም ወላዲ ኾይኑ ነቶም ኣናእሽቲ ጅልዑ ምእንቲ ኼዕቢ፣ ንምሕጋዝ ብዚብል ድኣ እዩ እምበር ንኻሊእ ኣይኮነን።”

“ንምንታይከ ደኣ እዩ ‘ሕጊ እንዳባ’ ተብሂሉ፣ ካበይከ ዝመጸ እዩ?”

“ሰብ ሎሚ ብልማድ ኣፍ ጥራይ፣ ‘ሕጊ እንዳባ’ ደኣ ይብል እምበር ‘ኣባ መን ኢልካስ ኣባ መን ትደግም?’ ‘እዚ ስርዓትን ሕጊጋትን ካበይ መጸ፣ መንከ እዩ ዝሰርዖ?’ ኢልካ እንተ ጠየቐካዮ ሓንቲ እኳ ዚፈልጦ የብሉን፣ ምንም ኪመልሰካ እውን ኣይኸልን።”

“ኣባይ ቐሺ፣ ሓቅኸም እወ፣ ዜሕዝን እዩ። እምበኣርከ ታሪኽ ጠፊኡ ኸይተርፍ እስኪ ናይ ‘ሕጊ እንዳባ’ መሰረትን ታሪኽ ኣማጸጽእኡን ከመይ ምኻኑ ግለጹለይ።”

“ኣቐዲምና ‘ሕጊ እንዳባ’ ኸንብል ከሎና ‘ሕጊ’ ምኻኑ ምፍላጥ የድሊ፣ እዙይ ማለት ድማ፣ ሎሚ ከም ባህልን ልማድን ኮይኑ ኣብ ኩሉ ጅቡል ክኾነሉ ዝኸኣለ ምኸንዮት ኣቐዲሙ ‘ሕጊ’ ኾይኑ ብኣዋጅ መንግሥቲ ስለ ዝተሰርዐን፣ ዝተሓገገን እዩ...”

ይቕጽል...